2

Door J. RITTERSMA

Het baksteenkerkje van Oldenzijl:

Een der oudste in de provincie Groningen

Even ten zuiden van Uithuizermeeden ligt het kleine landelijke dorpje Oldenzijl. Een van origine zeer oud plaatsje, getuige een oorkonde uit het jaar 1358, waarin wordt genoemd: Oldazile en later ook wel Aldazile.

JAREN GELEDEN was dit nog onbewoond gebied, maar de aanwezigheid van water was de oorzaak van een eerste nederzetting. Het water werd bedwongen en men bouwde een sluis (zijl). Jaren nadien sprak men derhalve van: „oude" of „olde" zijl.

DOOR DE JAREN HEEN heeft dit dorpje zich weten te handhaven en in de eerste jaren is dit te danken aan het oude baksteenkerkje. Toen bovengenoemde oorkonde opgesteld werd, stond het Oldenzijlster kerkje reeds anderhalve eeuw op dezelfde plaats waar het nu nog staat. Het is dan ook een der oudste bakstenen kerkjes in het groninger land.

IN VROEGERE JAREN, waar men jaren voor het voltooien van een dergelijk bouwwerk nodig had, stond dit kerkje centraal in het leven van de toenmalige dorpsbewoners en alhoewel het tot op de dag van vandaag nog steeds gebruikt wordt als bedevaarthuis, is toch het accent van z'n bestaan verschoven naar de oudheidkundige belangstelling en speciaal voor diegenen die zich interesseren voor de fraaie scheppingen der baksteentechniek van vroeger jaren.

DIT GEBOUW heeft ook nog voor óns — en speciaal voor de liefhebber van oudheden — een bijzondere bekoring. Reeds lang voor de restauratie werd o.a. de sierlijke bewerking van de koornis geroemd als een groot meesterschap der baksteentechniek, wat nu ná de restauratie nog veel sterker op de voorgrond treedt. Maar ook voor dit bouwwerk gold na jaren de wijze spreuk: „Wat veroudert en verjaart is niet ver van verdwijning."

Reeds voor de laatste wereldoorlog werd de noodzaak van restauratie ingezien. Het gebouw vertoonde dermate grote gebreken, dat bij nietingrijpen de gevolgen zich spoedig zouden doen gelden en anders zou de kerk hetzelfde lot ondergaan als de bij de kerk behorende vrijstaande toren, die reeds ruim een eeuw tevoren was gevallen onder de mokerslagen van de sloper.

HET DUURDE echter tot 1952: toen was de uiteindelijke restauratie een feit. Onder leiding van de architekten A. R. Wittop Koning en R. Offringa werd het hele bouwwerk zodanig gerestaureerd, dat het niet alleen waar nodig vernieuwd en verbeterd, maar ook in de oude oorspronkelijke toestand werd teruggebracht.

Daarom is de nederlandse hervormde kerk van Oldenzijl de moeite van het bekijken waard. Wanneer we het kerkje onder de „bouwkundige loep" nemen, vallen vrschillende details, de op dit gebied geinteresseerde toeschouwer op.

De noord- en oostgevel zijn het best bewaard gebleven. Tijdens de restauratie bleek dat de gewelven en bogen waren ontzet: lisenen waren gedeeltelijk verdwenen en in de koorsluiting en het oostelijke travee van de kerk waren de muren sterk uitgeweken. De zoldering was vergaan, de leibedekking werd vernieuwd. De ingang aan de zuidzijde werd naar de westkant verplaatst. De muur die vroeger het westelijke gedeelte vrijwel geheel van het schip afsloot, werd nu over de gehele breedte van de kerk halverwege opgetrokken. Waar dat hoorde zijn weer boogvensters aangebracht. De uit 1768 daterende preekstoel werd meer naar het westen verplaatst, de gedeeltelijk uitgehakte kolom weer aangevuld met kloostersteen.

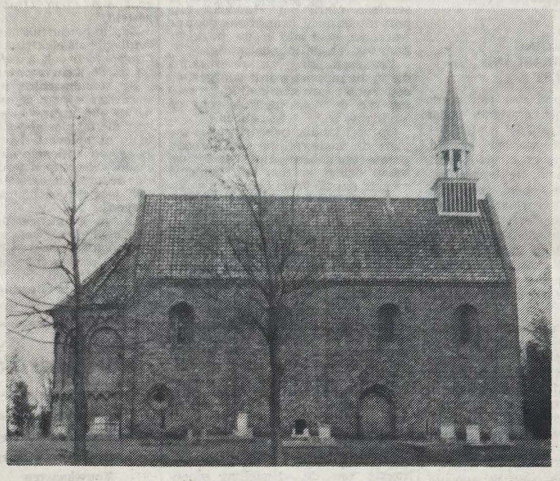

HET BAKSTEENKERKJE TE OLDENZIJL

EEN VAN DE opvallendste onderdelen van dit in vier traveeën verdeelde kerkje, is de koornis. Deze halfronde absis waarvan nu de muren zijn verlaagd en het dak tegen een nieuwe topgevel aansluit, heeft aan de binnenzijde veel gebakken ornamentsteen: typische versieringen van gebakken steen. Deze sierstenen werden ontworpen door monniken en vervolgens op passende wijze aangebracht. De sierlijke bewerking van het inwendige der koornis wordt door deskundigen terecht geroemd als een groot meesterschap der baksteentechniek. Over het oostelijk travee nog een koepelachtig gewelf met vier ribben, gespannen tussen de gedrukte triomfboog en de gordelboog.

OP DE GEVEL van het kerkje staat een dakruiter, daterend uit veel later tijd. Zoals we hiervoor reeds vermeldden, (staat) stond er bij de kerk een losstaande toren, die in 1683 gebouwd werd. Bij die gelegenheid werd de toren van een tweede klok voorzien en een gedenkbord met latijns opschrift en een viertal wapens in de kerk aangebracht.

NA DE AFBRAAK der toren in 1829 werd het dakruitertje op de kerk geplaatst. De klok werd voor f 440,— verkocht en kwam te hangen in de toren van Warfhuizen.

Vermeldenswaard is verder nog de voogdenbank met de wapens van de families Clant en Alberda.

IN DE KERK is enig schilderwerk uit 1570 en vroeger blootgelegd. Een laatste omwandeling rond de kerk, over het tijdens de restauratie gedeeltelijk afgegraven kerkhof, doet ons tenslotte weer bij de koorabsis belanden.

IN DE PROVINCIE Groningen zijn een groot aantal kerken uit de 13de eeuw bewaard gebleven, die een geheel eigen stijl vertonen: de romanogothiek. De meest opvallende kenmerken zijn: de dekoratieve behandeling van de muren en koepelgewelven. Een fraai voorbeeld van deze bouwstijl is de koorabsis van de kerk te Oldenzijl, hoewel bij dit gebouw uit de eerste helft van de 13de eeuw het romaanse karakter nog sterk overheerst. Bij de absis beneden een rij spaarvelden, gescheiden door lisenen en afgesloten door telkens drie rondboogjes. Daarboven door kolonetten gescheiden velden, afwisselend dicht en met een venster.

Langs de bovenkant een geheel rondlopende rondboogfries. De rondboogjes rusten op kraagsteentjes, sommige in de vorm van mens- of dierkoppen. Zowel aan de buiten- als aan de binnenkant baksteenkapitelen, die tot de fraaiste van het noorden behoren. Hoewel nog steeds gebruikt als godshuis, reikt de architektonisch-historische waarde van dit bouwwerk boven het eerstgenoemde. Maar toch blijft het opschrift, gebeiteld in een steen die aangebracht is in de meterdikke muur, de kerkganger intrigeren:

„Komt Laet ons opgaen tot den Bergh des Heeren tot den Huyse des Godts Jakobs opdat Hy ons leere van Syne wegen ende dat wy wandelen in Syne paden".

Het is een cultuurmonument waarop allen die begrip hebben voor historie, trots mogen zijn.

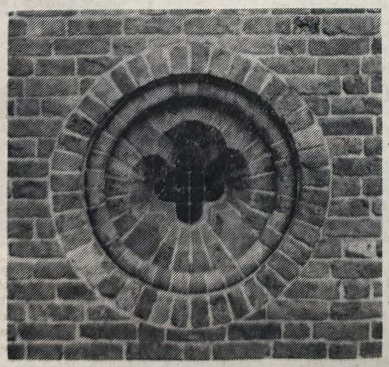

EEN ROZET-VENSTER

KRUISWOORDRAADSEL

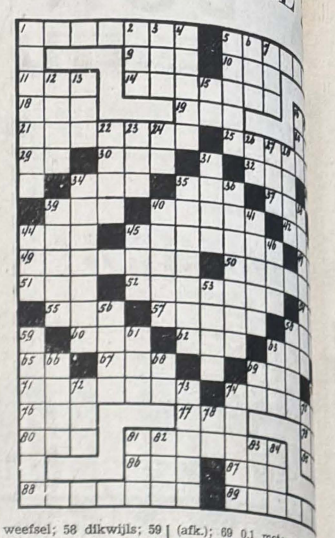

Horizontaal: 1 plaats in Noord-Holland; 5 snaarinstrument uit vroeger dagen; 9 bontgekleurde papegaai; 10 telwoord; 11 plaats in het midden van de weg Apeldoorn—Hattem; 14 diensten die een leverancier aan zijn klanten bewijst; 16 sierlijk dier; 18 oude lap; 19 meertje met helder water; 20 rivier in Utrecht; 21 deel der wiskunde; 25 uitgestrekte grasvlakte in het noorden van Zuid-Amerika; 29 Ned. Spoorwegen (afk.); 30 snel drogend mengsel van hars en vernis met hoge glans; 32 hoofddeksel; 33 lidwoord; 34 huisdier; 35 halskwabbe van een rund; 37 kleefstof; 39 mand om het koren van kaf te zuiveren; 40 wens en streven om ondervonden leed of hoon aan de veroorzaker te vergelden of vergolden te zien; 42 snavel van een vogel; 44 lichaamsdeel; 45 kinderspeelgoed; 47 rechercheur (bargoens); 49 zeer grote menigte (figuurlijk); 50 geestkracht (van personen); 51 maand van het jaar; 52 op hetzelfde ogenblik; 54 zaadkorrel in een vrucht; 55 vinnig, verbeten; 57 boze geest, duivel; 58 vrucht van zekere boom; 60 smalle strook land tussen veenplassen; 62 loterijbriefje; 63 vrijstaande overdekking (bv. van een station); 65 bijwoord; 67 vlaag van eigenzinnigheid; 69 in korte tijd; 70 zie aldaar (afk.); 71 honderdste deel van een belgische frank; 74 sluikhandel; 76 plaats aan de spoorweg Utrecht-Arnhem; 77 tocht te paard, per fiets, enz.; 79 vogel; 80 hoofddeksel; 81 vlag (metonymisch); 85 bladplant; 86 vergelijkend voegwoord; 87 dunbladerig gesteente; 88 stellage waarop lijfstraffelijk veroordeelden hun vonnis ondergaan; 89 voornamelijk door vrouwen gedragen sieraad.

Vertikaal: 1 Ned. provincie; 2 halsdoek; 3 vlaktemaat; 4 marine-vrouwenafdeling; 5 dorpje in Franekeradeel ten noordoosten van Franeker; 6 wijnsoort; 7 buurt onder Gramsbergen; 8 Europeaan; 12 plaats waar de hand in de arm overgaat; 13 vreselijk; 15 van een (afk.); 16 snelle loop; 17 zwemvogel; 22 bezieldheid, vuur; 23 slaghout bij het cricketspel; 24 behorende tot de kerk van Rome (afk.); 26 voltooid, gereed; 27 blad papier; 28 in de huishouding gebruikte vloeistof; 31 raamvormig halsjuk van trekdieren; 34 roofvogel; 35 vaste massa van gestremde melk waarvan de wei merendeels afgeschept is; 36 hoofddeksel; 38 been, gevuld met merg; 39 deel van de voet; 40 onbarmhartig; 41 knaagdier; 43 regenachtig (v. h. weer); 44 weide in het hooggebergte; 45 niet scherp; 46 water doorlatende; 48 onderdeel van een tennispartij; 53 drietenige struisvogel in Australië; 56 smal, bandvormig weefsel; 58 dikwijls; 59 voorlopig bewijs van storting dat later ingewisseld kan worden tegen een aandeel of obligatie; 61 kortstondige periode van slecht weer; 63 nederlandse omroepvereniging (afk.); 64 deel van Overijssel; 66 toespraak; 68 lengte-eenheid van 1.000 meter (afk.); 69 0,1 meter (afk.); [illegible] soort van linoleum; 72 [illegible] gemeendheid in streven; [illegible] brede sjaal van bont of [illegible] uiting van genegenheid; [illegible] (latijnse afk.); 81 [illegible] (afk.); 82 soort onderw[illegible] alvorens; 84 gezichtsbeha[illegible]

OPLOSSING KRUISWOORDPUZZEL 1

Horizontaal: 1 kaaiman; 7 kalf; 8 slop; 10 vaal; 12 Utah; 14 M.O.; 15 petunia; 18 e.d. 20 hert; 22 samen; 23 week; 25 anker 27 fat; 28 cello; 29 N.S.; 30 lof; 32 pet; 33 in; 35 garnaal; 39 guur; 42 bij; 43 sr; 44 been; 46 rumoer; 47 kranig; 48 arak; 49 la; 51 d.i.; 52 riks; 53 verweer; 56 au; 58 dek; 59 tak; 61 la; 62 amper; 64 bel 66 potig; 68 teen; 69 bever; 71 Rome; 72 al; 73 bloesem; 75 o.a.; 76 solo; 78 gong; 80 poon; 82 lier; 83 starter.

Vertikaal: 1 kaap; 2 alles; [illegible] 5 aluin; 6 nota; 7 ka; 9 [illegible] 11 humaan; 13 heel; 14 [illegible] 17 net; 19 Deli; 20 handg[illegible] tel; 23 wet; 24 koningspa[illegible] 28 cel; 31 fabriek; 32 [illegible] Dumas; 36 rij; 37 as; 38 [illegible] uur; 41 rok; 44 bar; 45 [illegible] 51 de; 53 ver; 54 wreed; [illegible] Umea; 58 den; 60 kor; [illegible] pels; 64 beo; 65 les; 67 [illegible] 70 regie; 73 blos; 74 zoer; [illegible] nr; 81 na; 82 Lt.

De staking bij de strokartonindustrie

(Van een onzer medewerkers)

Een vorige maal hebben we al eens geschreven over het recht van werkstaking. Wij releveerden toen reeds de relatieve waarde daarvan, aangezien steeds het gevaar bestaat, dat de werknemer daarbij in zijn eigen vlees snijdt. Vooral als geen der drie erkende vakcentrales achter een dergelijke gebeurtenis staat, is dit gevaar geheel niet denkbeeldig.

Wat nu zijn de achtergronden van de staking in de strokartonindustrie in de veenkoloniën? Laten we eerst de zaak eens van de kant der werkgevers bekijken. Niet ontkend kan worden, dat de marktsituatie en de daaraan gekoppelde financiële resultaten enige jaren geleden bepaald niet rooskleurig was.

Nu echter enkele fabrieken zijn opgeheven en ook de markt verbetering vertoont, zou men mogen verwachten dat ook de lonen, die destijds achtergebleven waren, zouden worden aangepast. Dit is echter niet in die mate geschied, zodat de lonen in bijvoorbeeld de randstad aanmerkelijk hoger zijn dan in de veenkoloniën.

Ook van enige openheid in het beleid tegenover de werknemers is nog geen sprak. Voorts is er tussen de bedrijven onderling geen coördinatie, zodat verouderde bedrijven sterk ten achter blijven bij andere, die wel gemoderniseerd zijn. Van deze verschillen in bedrijfsvoering mag echter de werknemer niet de dupe worden, door hem lonen te betalen, die sterk verbetering behoeven.

Echter mogen wij de situatie in deze bedrijfstak ook niet los zien van de grote strukturele problemen in het gehele noorden, waaraan door de centrale overheid te weinig aandacht wordt geschonken.

Vervolgens dienen we vooral de loopbaan van de stakingsleider, de heer F. Meis na te gaan. Jarenlang heeft deze getracht in de havens van Amsterdam en Rotterdam de revolutie op gang te krijgen. Aangezien hij echter nimmer heeft kunnen aantonen, dat zijn doel in de eerste plaats is gericht op verbetering der positie van de arbeiders is hem dit nooit gelukt.

Ook dienen we niet uit het oog te verliezen, dat namens partijen een bindende cao is afgesloten, die pas op 31 december a.s. afloopt. Hoe men ook over deze cao mag denken, feit is, dat deze op de meest demokratische wijze tot stand is gekomen, nl. met goedkeuring van beide partijen, na zorgvuldig overleg met de achterban. Indien men nu de situatie wil wijzigen, en een nieuwe cao per 1 januari 1970 wil doen ingaan, dan dient men eerst een klimaat te scheppen, waarin de onderhandelingen voor beide partners mogelijk zijn, en zal dus verdere stakingsaktiviteit voorkomen dienen te worden.

Onze mening is dan ook, dat de leden der erkende vakcentrales beter doen te pogen via [illegible] iets te bereiken, met [illegible] van goede en demokratische [illegible] waarbij zij niet mogen vergeten de mogelijkheid van redelijk [illegible] tussen wergevers- en werknemersvertegenwoordigers een grote [illegible] recht is, dat slechts door [illegible] strijd voor hen is verkregen.

Wil men daarbij een redelijke stelling der bonden, dan moet dit in zijn eigen bond, waar [illegible] recht heeft op medezeggenschap te bereiken. Wat de werkgevers treft, dezen zullen ook moeten een demokratische samenleving hoort, rekening dienen te [illegible] met de wensen hunner werknemers die toch eveneens hun [illegible] zijn.

Brazilië vandaag:

BEHOEFTE AAN KNOW-HOW GROOT

De regering van Brazilië geeft zich veel moeite, bepaalde gebieden van dit uitgestrekte land (90 miljoen inwoners) tot ontwikkeling te brengen.

Terwijl in het zuid-oosten, in en om de staat Sao Paulo grote economische activiteit en zekere welvaart heerst is zowel in het binnenland als in het noord-oosten de economische groei ver beneden normaal.

Er zijn twee speciale gebieden die thans in het bijzonder de aandacht hebben van de regering.

De projecten voor deze beide gebieden worden aangeduid met de namen Sudam (in Amazonië) en Sudene, in het noord-oosten.

Belastingfaciliteiten, regeringsgaranties voor de eventuele repatriëring van kapitaal en andere voordelen worden aan buitenlandse maatschappijen geboden, die bereid zijn deel te nemen in zg. joint ventures daar.

Maar in Sao Paulo is 60 procent van de Braziliaanse industrie gevestigd en beschikt men over voldoende geschoolde werkkrachten, terwijl in het gebied van Sudene landbouw de voornaamste bron van levensonderhoud vormt, het percentage analfabeten hoog ligt en het voor industriële werkzaamheid geschikte arbeidspotentieel gering is.

In beide ontwikkelingsgebieden zou industriële produktie van verbruiksgoederen weinig mogelijkheden bieden, omdat het de bevolking aan middelen ontbreekt zich daarvan te voorzien.

Ofschoon Brazilië tot grote hoogte kan voorzien in de locale [illegible] aan consumptiegoederen bi[illegible] kansen in de textielindustrie, [illegible] servering van voedsel, de g[illegible] mische industrie en de [illegible] nicatie-industrie groot.

In het algemeen is de [illegible] aan technische know-how [illegible] zienlijk.

Men ziet in Brazilië dan [illegible] naar buitenlandse investeringen [illegible] bijdrage in op te richten [illegible] tures zich hoofdzakelijk bep[illegible] de inbreng van patenten en [illegible] sche hulp.

BINNENKORT NIEUWE TELEFONISCHE TIJDMELD[illegible]

Het grootste deel van [illegible] zal zeer binnenkort bij [illegible] van 002 de nieuwe tijdm[illegible] apparatuur horen. Deze [illegible] tegenstelling tot de oude [illegible] niet alleen de uren en de [illegible] maar ook de sekonden en [illegible] een interval van 10 sekonden.

Wie 002 draait hoort bij [illegible] volgende toon is het 9 uur, [illegible] ten en 40 sekonden".

De beslissing om de nieuw[illegible] neldingsapparatuur in een [illegible] tal telefoondistricten te pl[illegible] genomen op grond van de [illegible] sultaten van een proef die [illegible] juli in het telefoondistrict [illegible] is gehouden.

Datum van wijziging in [illegible] trikt Groningen is 13 nove[illegible]